

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Brně rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Vítězslavy Pekárkové a soudců JUDr. Petra Sladkého a JUDr. Jana Zavřela, ve věci žalobců: **a) Z.O.**, nar. XXXXX, bytem XXXXX, **b) I.J.**, nar. XXXXX, bytem XXXXX, zastoupených Mgr. Martinem Bařinkou, advokátem se sídlem v Brně, Marie Steyskalové 62, proti žalované **Z.O.**, nar. XXXXX, bytem XXXXX, zastoupené Mgr. Hanou Sklenářovou, advokátkou se sídlem ve Velkém Meziříčí, Malá Stránka 318, o určení dědického práva, o odvolání žalované proti rozsudku Okresního soudu ve Žďáře nad Sázavou ze dne 8. 4. 2009, č.j. 9 C 125/2004-195,

t a k t o :

I. Rozsudek soudu prvního stupně se ve výroku I. **potvrzuje**.

II. Ve výroku II. se rozsudek soudu prvního stupně **zrušuje** a věc **se vrací** soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Rozsudkem ze dne 8.4.2009, č.j. 9 C 125/2004-195, soud prvního stupně určil, že žalobci Z.O. a I.J. jsou dědici po zůstaviteli I.O., nar. XXXXX, zemřelém XXXXX (výrok I.), a uložil žalované povinnost uhradit žalobcům náklady řízení před soudem prvního a druhého stupně ve výši 39.409,40 Kč, k rukám zástupce žalobců Mgr. Martina Bařinky, do tří dnů od právní moci rozsudku (výrok II.).

Proti tomuto rozsudku podala žalovaná odvolání, kterým navrhla, aby odvolací soud napadený rozsudek změnil tak, že žalobu v plném rozsahu zamítne. Namítla, že soud dospěl k nesprávným skutkovým zjištěním a skutkovým závěrům významným pro posouzení věci po stránce právní, jeho skutková zjištění nemají oporu v provedeném dokazování. Pokud soud prvního stupně konstatuje, že vztahy mezi zůstavitelem a jeho syny nebyly vždy ideální, byly zde určité konfliktní situace, na kterých se podílel nejenom zdravotní stav zůstavitele, ale i omezená možnost jeho synů pravidelně za otcem jezdit a rovněž vztahy mezi syny a žalovanou, pak tyto skutečnosti v řízení nebyly prokázány. První žalobce ode dne 23.12.2001 otce nenavštívil vůbec, netelefonoval mu a přijel až na jeho pohřeb. Druhý žalobce pak po datu 23.12.2001 přijel na krátkou návštěvu zůstavitele pouze třikrát. Svědecké výpovědi L.J., J.K., A.H., a J.O. jsou podle ní nevěrohodné, neboť jimi sdělené skutečnosti jsou v rozporu se sdělením dalších svědků a obsahem listinných důkazů. Z provedeného dokazování vyplývá, že zůstavitel měl sám zájem se s potomky stýkat a udržovat s nimi běžné příbuzenské vztahy. To, že hlavní díl péče o zůstavitele nese jeho současná manželka, mohli žalobci do určité míry pouze předpokládat. Ve skutečnosti však neměli vědomost o tom, jak je péče o jejich otce zajišťována, ani se o to nezajímali. Bylo jim známo, že ona (žalovaná), sama trpí závažnou chorobou. S ohledem na tuto skutečnost a povahu zůstavitelovy nemoci nemohli tušit, zda bude schopna se o zůstavitele postarat. V řízení bylo prokázáno, že zůstavitel i ona žalobce o pomoc žádali, avšak když se jim nedočkali, nezbylo jim nic jiného, než se s žádostí o pomoc obrátit na přátele a sousedy. Konkrétní žádosti o pomoc lze spatřovat v žádosti o vrácení dluhu dopisem ze dne 16.12.2001, či opakované žádosti o pomoc týkající se odstranění závadného stavu rekonstruované koupelny. Na tyto žádosti nebylo reagováno, což dokládá nezájem žalobců o zůstavitele. Pokud se týká odůvodnění napadeného rozsudku ohledně vydědění dětí žalobců, poukazuje žalovaná na to, že zákon umožňuje zůstaviteli, aby spolu s vyloučením nejbližšího potomka z dědictví též výslovně vyjádřil vůli, že důsledky vydědění se vztahují i na potomky vyděděného, kteří by jinak nastoupili na jeho místo, není rozhodné, zda by proti nim samým bylo možné uplatnit některý z důvodů vydědění. Žalovaná dále uvedla, že jí není známo, z čeho soud vycházel, když uvedl, že vyslechnutí svědci byli v převážné míře tendenčně zaujati, ani není zřejmé, které ze svědků měl soud na mysli.

Žalobci ve vyjádření k odvolání navrhli potvrzení rozsudku soudu prvního stupně. Uvedli, že důvody vydědění je nutno hodnotit z objektivních hledisek, tedy musí jít z objektivního hlediska o trvalé neprojevení zájmu a neposkytnutí pomoci, a být takové intenzity, aby bylo v rozporu s dobrými mravy. O svého otce se v rámci svých možností řádně starali, pravidelně ho navštěvovali, oba byli s otcem i žalovanou také v častém telefonickém kontaktu. Při těchto návštěvách a hovorech se vždy zajímali o otcův zdravotní stav a o to, zda něco nepotřebuje. S ohledem na skutečnost, že jsou oba pracovně vytíženi a žijí v místě vzdáleném od bydliště zůstavitele, dohodli se s otcem a žalovanou, že tito jim v případě potřeby zavolají a oni zařídí vše, co bude třeba. Na jejich žádost o pomoc pak vždy reagovali a pomohli. Otec jim nikdy nedal najevo, že by byl nespokojený s jejich zájmem a péčí – neměl žádné výhrady k jejich chování, nehledě na to, že považovali za samozřejmost, že má manželku, která se o něj rovněž, když s ním bydlí ve společné domácnosti, stará. Oba považovali svůj vztah k otci za dobrý. Žalovaná veškeré provedené důkazy ve svém odvolání hodnotí účelově a jednostranně.

Krajský soud v Brně, jako soud odvolací (§ 10 odst. 1 o.s.ř.), po zjištění, že odvolání bylo podáno v zákonné odvolací lhůtě (§ 204 odst. 1 o.s.ř.), osobou k tomu oprávněnou (§ 201 o.s.ř.), a že směřuje proti rozhodnutí, proti němuž je odvolání přípustné (§ 201, § 202 a contrario o.s.ř.), rozhodnutí soudu prvního stupně, jakož i řízení jeho vydání předcházející, při jednání přezkoumal.

Ze spisu soudu prvního stupně vyplývá, že žalobu na určení, že „žalobci Z.O. a I.J. nejsou listinou pořízenou zůstavitelem I.O., nar. XXXXX, zemřelém XXXXX, sepsanou dne 10.1.2002 vydědění“, podali žalobci na základě usnesení Okresního soudu ve Žďáře nad Sázavou ze dne 11.5.2004, č.j. D 1477/2003-44, vydaném v řízení o dědictví po I.O., zemřelém XXXXX, kterým byli odkázáni k podání žaloby na určení, že „nejsou listinou pořízenou zůstavitelem dne 10.1.2002 vydědění“. Ze spisu Okresního soudu ve Žďáře nad Sázavou, sp. zn. D 1477/2003 vyplývá, že zůstavitel zemřel jako ženatý, měl manželku Z.O. (žalovaná) a syny Z.O. a I.J. (žalobci). Uvedení dědici dědictví neodmítli. Zůstavitel zanechal závěť ze dne 27.4.1994, psanou vlastní rukou, v níž ustanovil dědicem veškerého majetku manželku, které současně uložil, aby vyplatila zákonné podíly pozůstalým synům, v jejichž prospěch zřídil věcné břemeno užívání chalupy v XXXXX, a dále závěť a listinu o vydědění ze dne 10.1.2002, psanou vlastní rukou, kterou odkázal veškerý svůj majetek manželce a současně vydědil oba syny s tím, že mu ani jeden z nich v rozporu s dobrými mravy neposkytl potřebnou pomoc v jeho nemoci, veškerou starost nechali na manželce a neprojevovali o něho žádný zájem. Všichni účastníci dědického řízení uznali, že listiny psal zůstavitel vlastní rukou a po formální stránce je lze považovat za platné. Pozůstalí synové však namítli, že důvody pro jejich vydědění, jak jsou uvedeny v listině ze dne 10.1.2002, nejsou dány, pozůstalá manželka uvedla, že důvody uvedené v listině o vydědění dány jsou. Soud prvního stupně učinil závěr, že mezi dědici došlo ke sporu ohledně skutečností, na nichž závisí rozhodnutí o dědickém právu, a postupem podle § 175k odst. 2 o.s.ř. vydal dne 11.5.2004 usnesení, kterým Z.O. a I.J. odkázal k podání žaloby ve sporném řízení.

Podle ustanovení § 175k odst. 1 o.s.ř. , jestliže někdo před potvrzením nabytí dědictví tvrdí, že je dědicem, a popírá dědické právo jiného dědice, který dědictví neodmítl, vyšetří soud podmínky dědického práva obou a jedná dále s tím, u koho má za to, že je dědicem.

Podle ustanovení § 175k odst. 2 o.s.ř., závisí-li však rozhodnutí o dědickém právu na zjištění sporných skutečností, odkáže soud usnesením po marném pokusu o odstranění sporu dohodou účastníků toho z dědiců, jehož dědické právo se jeví jako méně pravděpodobné, aby své právo uplatnil žalobou. K podání žaloby určí lhůtu. Nebude-li žaloba ve lhůtě podána, pokračuje soud v řízení bez zřetele na tohoto dědice.

Zůstavitel může vydědit potomka, jestliže v rozporu s dobrými mravy neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nemoci, ve stáří, nebo v jiných závažných případech [§ 469a odst. 1 písm. a) občanského zákoníku, dále jen o.z.].

Zůstavitel může vydědit potomka, jestliže o zůstavitele trvale neprojevuje opravdový zájem, který by jako potomek projevovat měl [§ 469a odst. 1 písm. b) o.z.].

Nejprve je nutno uvést, že žaloba uplatněná žalobci (ve znění změny žalobního petitu připuštěné usnesením procesního soudu při jednání dne 8.4.2009), o níž bylo rozhodnuto napadeným rozsudkem, splňuje požadavky ustanovení § 175k odst. 2 o.s.ř. a je tak „vybavena“ naléhavým právním zájmem na určení dědického práva žalobců (podrobněji viz usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 29.10.2008, na č. listu 185 spisu).

Z důkazů provedených soudem prvního stupně, citovaných v odůvodnění jeho rozhodnutí, dospěl odvolací soud zhodnocením všech důkazů, s přihlédnutím ke všemu, co vyšlo v řízení najevo, včetně toho, co uvedli účastníci (§ 132 o.s.ř.), k závěru, že soud prvního stupně zjistil náležitě skutkový stav věci, který posoudil podle příslušných ustanovení zákona. Na jeho správné závěry odvolací soud odkazuje do odůvodnění napadeného rozsudku.

Ve vztahu k námitkám uvedeným v odvolání lze uvést následující.

Z obsahu listiny o vydědění ze dne 10.1.2002 lze dovodit, že zůstavitel uplatnil dva důvody pro vydědění žalobců, a to, že mu v rozporu s dobrými mravy neposkytli potřebnou pomoc v nemoci [§ 469a odst. 1 písm. a) o.z.], a dále, že o něj trvale neprojevovali opravdový zájem, který by jako potomci projevovat měli [§ 469a odst. 1 písm. b) o.z.]. Oba důvody vydědění zůstavitel konkretizoval jen minimálně, a to v podstatě souhrnně k oběma důvodům vydědění (...ani jeden z nich mi v rozporu s dobrými mravy neposkytl pomoc v mé nemoci a veškerou starost nechali na mé manželce. Podotýkám, že neprojevíli byť jen telefonem sebemenší zájem a tím nám ulehčit život. Tento zvrát nastal po rozhodnutí, že mě nebude vrácen majetek z restitucí – tím vyšlo najevo, že vždy jednali z prospěchářství.)

Ze smyslu institutu vydědění, koncipovaného jako sankce za určité jednání potomka, vyplývá, že ze strany pořizovatele musí jít o hodnocení jednání a chování potomka, kterého se tento již dopustil, nikoli kterého se snad ještě dopustí. Podle konstantní judikatury soudů, vydědění potomka pro jeho chování vůči zůstaviteli v budoucnu (po pořízení vydědění) není přípustné. Pro posouzení existence důvodů vydědění je rozhodující doba, kdy bylo vydědění pořízeno, v daném případě tedy doba do 10.1.2002.

Z uvedeného vymezení důvodů vydědění je zřejmé, že oba důvody zůstavitel spojil s jednáním žalobců v době související s jeho onemocněním. Ke stanovení časového rámce k posouzení jednání žalobců proto lze využít skutečnosti zjištěné zejména ze sdělení praktické lékařky zůstavitele MUDr. D.T., podle níž byl zůstavitel dne 26.2.2001 hospitalizován na neurologii v Novém Městě na Moravě a následně transportován na neurologickou kliniku do Brna s diagnózou cévní onemocnění mozku, dne 23.3.2001 byl propuštěn do domácího ošetřování, péči zajišťovala manželka, denně docházela za pacientem cvičit rehabilitační sestru, manželkou byly zajištěny pomůcky pro tělesně postiženého pacienta, včetně polohovací postele a elektrického vozíku, následně byl hospitalizován od 17.4.2001 do 18.5.2001 na rehabilitačním oddělení Nemocnice Tišnov. Podle sdělení lékařky se v průběhu tohoto období stav zůstavitele zlepšoval, měl zájem o okolní dění, chodil s oporou.

Ze sdělení samotné žalované, žalobců i svědků vyplývá, že v době hospitalizace v Brně i v Tišnově žalobci zůstavitele navštěvovali, zejména syn žalobce b) pomáhal žalované s přípravou domácnosti na propuštění zůstavitele z nemocnice v Brně, v této souvislosti nabídl žalobce a) žalované v březnu 2001, že provede pro zůstavitele rekonstrukci koupelny, což následně učinil, peníze, které od žalované dostal, použil na nákup materiálu a zaplacení řemeslníků. Z dokazování provedeného v průběhu řízení vyplynuly nejen skutečnosti vztahující se k rozhodnému období, tedy od náhlého zhoršení zdravotního stavu zůstavitele v únoru 2001 do pořízení listiny o vydědění dne 10.1.2002, ale i skutečnosti svědčící o vztazích žalobců a zůstavitele v období následujícím, tedy až do smrti zůstavitele XXXXX. Nelze přehlédnout, že žalovanou tvrzený nezájem, neposkytování pomoci a nedostatek kontaktů žalobců se zůstavitelem směřuje ve značné míře právě do roku 2002 a 2003. V celém kontextu zjištěných skutečností lze k rozhodnému období uvést, že u žádného z žalobců nelze zjistit trvalý a dlouhodobý nezájem o zůstavitele, spíše rozdílnost představ žalobců a zůstavitele o možnostech návštěv a výši intenzity zájmu o zůstavitele, když, jak tvrdí sama žalovaná, zůstavitel žalobcům vyčítal, že jezdí málo a na tuto skutečnost si stěžoval. Nelze však přehlédnout, že v tomto období žalobci zůstavitele navštěvovali při jeho hospitalizacích a podíleli se na úpravě domácnosti zůstavitele v souvislosti s jeho zhoršeným zdravotním stavem, a v závěru tohoto období také proběhla společná návštěva žalobců u zůstavitele na vánoce (23.12.2001).

Při posuzování důvodu vydědění žalobců podle § 469a odst. 1 písm. b) o.z. lze tedy uzavřít, že u žádného z žalobců není dán nedostatek projevu opravdového zájmu o zůstavitele, protože i kdyby bylo prokázáno, že žalobci neprojevovali o zůstavitele opravdový zájem od konce jeho hospitalizace v květnu 2001 a úprav v domácnosti zůstavitele v souvislosti s ukončením hospitalizace do návštěvy dne 23.12.2001, do sepsání listiny o vydědění dne

10.1.2002 (takový nezájem však prokázán nebyl), pak uvedená doba je tak krátká, že nemohla naplnit ustanovením § 469a odst. 1 písm. b) o.z. vyžadovanou „trvalost“ nedostatku opravdového zájmu. Tento důvod vydědění proto není dán.

Pokud jde o důvod vydědění uvedený v § 469a odst. 1 písm. a) o.z., nebylo prokázáno, že by v období od února 2001 do sepisu listiny o vydědění v lednu 2002 žalobci odmítli žádost zůstavitele o konkrétní pomoc. Za takové odmítnutí odvolací soud nepovažuje žalovanou tvrzené nereagování na výzvu k vrácení dluhu či případné vytýkání závad rekonstrukce koupelny. Zůstavitel v listině o vydědění sám uvedl, že ani jeden ze synů mu v rozporu s dobrými mravy neposkytl pomoc v jeho nemoci a veškerou starost nechali na jeho manželce, že neprojevíli byť jen telefonem sebemenší zájem. Jak však již bylo uvedeno, žalobci navštěvovali zůstavitele v době hospitalizace a v souvislosti s návratem do domácího léčení mu poskytovali pomoc. Údaj uvedený zůstavitelem v listině o vydědění tak není zcela pravdivý. Z hlediska právního hodnocení je však v tomto ohledu podstatné, že, jak zůstavitel uvedl v listině o vydědění, a nebyl tvrzen ani prokázán opak, při domácím léčení o zůstavitele pečovala žalovaná. Zůstavitel tak nebyl v situaci, že by se ocitl bez pomoci, což je podle stabilní judikatury soudů předpoklad hodnocení chování vyděděného jako neposkytnutí pomoci ve smyslu ustanovení § 469a odst. 1 písm. a) o.z. Ani tento zákonný důvod vydědění proto není dán u žádného ze žalobců.

Z uvedených důvodů žalobci nejsou listinou o vydědění ze dne 10.1.2002 vydědění (důsledky vydědění se tak nemohou vztahovat ani na jejich potomky), a odvolací soud proto rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé jako věcně správný podle § 219 o.s.ř. potvrdil.

Výrok o náhradě nákladů řízení účastníků odvolací soud zrušil (§ 219a odst. 1 písm. b/ o.s.ř.), neboť z jeho odůvodnění není zřejmé, zda se soud prvního stupně při rozhodování zabýval skutečností, že v průběhu řízení byly na straně žalované shledány podmínky k osvobození od soudních poplatků (viz. usnesení ze dne 8.10.2007, č.j. 9 C 125/2004-170), a v tomto rozsahu vrátil věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 221 odst. 1 písm. a/ o.s.ř.). V dalším průběhu řízení se proto bude soud zabýval poměry žalované a za účelem rozhodnutí o nákladech řízení zhodnotí skutečnosti uvedené v odvolání ohledně majetkových a zdravotních poměrů žalované.

Současně soud prvního stupně neopomene rozhodnout o nákladech, které v průběhu řízení vynaložil stát, a o nichž odvoláním napadeným rozsudkem nebylo rozhodnuto.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e n í** přípustné dovolání, ledaže na základě dovolání podaného do dvou měsíců od doručení tohoto usnesení k Nejvyššímu soudu ČR, prostřednictvím Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou, dospěje Nejvyšší soud ČR k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam.

V Brně dne 22. října 2009

JUDr. Vítězslava Pekárková, v. r.
předsedkyně senátu

Za správnost vyhotovení:
Jana Příbylová